

Eftertankar om Strindberg

Olof Lagercrantz

April 20, 2005

Lagercrantz har publicerat sin Strindbergsbiografi hsten 1979 och tnkt sig ett bokslut. Kritiken mot boken har varit besk, och Lagercrantz, oaktad sjlv en hnsynsls kritiker, knner sig srad. En mjlighet att ge igen och ven publicera lite extra material erbjuds av frfattarfrlaget och en tunn volym uppstr.

Kritiken har inte varit ndig. Lagercrantz anklagas frn att ha profiterat p fregende forskares vedermdor, och inte framfrt ngot i sak nytt. Lagercrantz dremot anmrker spydigt att hade han frt fram ngot som kunde mtas och vgas som t.ex. nya manuskript, nya avsljanden, kanske ngon ny lskarinna, s hade han tillfredstllt detta krav; men istllet, menar han, hade han tillfrt ngonting mycket vrdefullare, nmligen en ny tolkning i vilken Strindbergs Infernokris tonas ner. Man mste givetvis hlla med kritikerna hr till en viss punkt.

Boken r tunn, lses ledigt igenom p en timme eller s. Framstllningen bestr av sm notiser, vissa p en kvarts sida, andra p sin hjd ett par sidor. Det r sannerligen en bok byggd p fragment, som vore den verkliga ihopskriven ut ur lsa lappar i byrldan utan inbrdes sammanhang. Strindberg r dock en fascinerande figur och fragmentiken, som frhindrar och drmed besparar lsaren lngre tankekedjor, gr hela framstllningen synnerligen lttsmilt.

Hur r Strindberg ssom fysisk figur. Lng och sttlig kan man utlsa frn enstaka samtidskildringar. Ftter och hnder frapperande nnta. Den forne vnnen Ola Hansson framstller i slutet av livet Strindberg som en tlp, vandrades runt ett inlnat mblemeng p Karlavgen, den sttliga manen glesnad vid hjssan, kostymen flickig av fett.

Hans handstil r sker, varje bokstav omsorgsfullt formad. En text r en strng av bokstver, men dessa blir ssom isolerade fragment meningslsa i en text skriven p maskin (eller numera dator), men p den gamla handskrivarstilen s kunde man mrka en frfattares temperament inte bara i stil och ordval utan ven i utformningen av textens minsta bestndsdelar. Oberoende av textens innehll, dess skri och plga, flyter stilen fram nrmast oberrd, som hade frfattaren total kontroll.

Nr han blir gammal r kontrollen av texten suvern, drmed frsvinner mjligheten att lsa mellan raderna som i ungdomsverk som 'Rda Rummet', dr han fortfarande trevar sig fram osker men brinnande. Detta kan tlas att tnkas p. Den frfattare som debuterar sent och mogen, m presentera fullvrldiga texter men livet r borta. Perfektionen kommer sent, nr dden redan hinner frstelna.

Lagercrantz biografi skall lsas omsorgsfullt frmanar frfattaren av densamma. Varje kapitel r ett distillat av en betydligt strre ordmassa. Svrt var det att skriva, ngesten att inte f med allt, och otillrckligheten som oundvikligen uppstr nr man mter sin egen text med mstarens.

Konstnren betalar ett hgt pris, nmligen olyckan. Att stndigt gra dikt av liv, krver en stndig plga. Som ung vndas han ver huruvida frmgan, geniet r tillrckligt stort fr att

berttiga ett sdant offer.

Strindberg blev bara 63 r, men hans liv var intensivt. Enligt Lagercrantz motsvarade en mnad lika mycket abete och knslor som ett r hos en normal mnnska. Inte undra p att skrivandet var s krvande, att presentera en biografi ver ngon som levat i 630 r. (I bibliotekets upplaga som jag lnat har ngon kladdat med blyerts. Efter denna anmrkning kan man lsa 'mycket bra').

Lagercrantz skvallrar med Edvin Adolphsson som delat en kvinna med Strindberg - Harriet Bosse. Adolphsson antyder att det var dligt med Strindbergs potens och att denne alltid insisterade p ett Fader Vr infr snggendet fr att kyla ner sin unga bruds kttsliga lusta. Lagercrantz noterar detta bde med avstndstagande infr det vulgra i att yppa ett frtroende och vllust ver att f bli invigd och sprida det vidare, skvallrets tre fundamentala komponenter.

Strindberg mlar i motsats till andra frfattare nr han inte kan skriva, inte fr att lugna sina nerver. Dock tycks han ven ha mlat enligt den senare modellen och d frambringat sina allra bsta mlningar. Typiskt s terfinner man hans bsta mlning p baksidan av en annans. En mlning av en fyr. Kanske mlningen grep honom fr djupt och han ville frneka.

Och s hans opraktiskhet i det dagliga hushlleliga livet, en opraktiskhet han dock delar med nstan alla i hans samhllsklass, dr beroendet av tjnstefolk r en ofrnkomlighet. Detta r fascinerande, men Lagercrantz beklagar bara frnumstigt.

April 21, 2005 **Ulf Persson:** *Prof.em, Chalmers U.of Tech., Göteborg Sweden* ulfp@chalmers.se